

Hoe ontstaat liefde voor taal? In deze serie vertellen prominente taalgebruikers erover, aan de hand van een tekst waarmee het allemaal begon. In deze derde aflevering: Mike Boddé over Rilke en Shakespeare.

MARIËTTE BAARDA

Foto's: Bart Versteeg

De beslissende teksten van ...

Mike Boddé

Mike Boddé knipt met zijn vingers. “Komt het signaal binnen?” Een sonoor stemgeluid dat moeiteloos boven het café-geroezemoes uitstijgt. “Ik ben een blauwe maandag geluidstechnicus geweest. Dan bemoei je je met dit soort dingen.”

Geluid zal gedurende het hele interview een rol spelen, wat niet vreemd is. Musicus, schrijver, televisiemaker en (ex-)cabaretier Mike Boddé (50) beschouwt zijn oren als zijn belangrijkste bezit; altijd zijn ze bezig met het registreren en analyseren van geluid. In zijn vorig jaar verschenen boek *Tril* – een “audiografie” volgens de achterflap – staan geluidsherinneringen centraal: de soundscape van New York bij nadering per boot, popmuziek die zijn leven veranderde, het geluid van pingpongballetjes tegen de speeltafel in het ouderlijk huis, het meisje dat een wind liet in een doodstil meditatieklasje. Boddé kampt in toenemende mate met gehoorproblemen, net als zijn vader, die steeds dover wordt.

BANAAL

Je hebt drie heel verschillende boeken geschreven.

“Als je één boek van iemand leest, weet je redelijk veel van die persoon. Maar in andere boeken komen weer

andere aspecten naar voren. *Pil* en *Tril* zijn nogal brave boeken. Met name *Tril* had wel wat pittiger gemogen. Mijn redacteur speelde even met het plan alle redactionele opmerkingen, inclusief mijn commentaar daarop, erin te laten staan – dat vertelde weer een heel ander verhaal – maar dat vond de uitgever niet zo’n goed idee. In *Zupheul* [voluit *Zupheul, Febbo, en de kleine Grakjesbembaaf, kortweg Jan*, een doldrieste collage van taalexperimenten en pentekeningen – MB] kon ik tenminste mijn gang gaan.”

Waarom dragen alle pagina’s in *Zupheul* nummer 181?

Boddé, onbewogen: “Dat is wat we in ons vak een ‘double penetration smiley’ noemen: twee penis, twee gaten. Heel banaal dus. De schuld van mijn opvoeding: ik kom uit een keurig gezin, heb altijd in zogeheten fatsoenlijke buurten gewoond, was lid van een kakki-neuze voetbalclub ... Als nakomertje moest ik daarbij verstandelijk boven me uit grijpen om de grote mensen bij te benen. Dat ging, dankzij een redelijk abstractievermogen en IQ, maar emotioneel bleef ik achter. Het uitbreken kwam pas ver na mijn puberteit. Daar moesten een depressie en het sterven van mijn broer overheen gaan. Maar helemaal volwassen ben ik nooit geworden.”

Mike Boddé: cabaretier, musicus en schrijver

Mike Boddé (1968) studeerde jazz in Amerika en Chinees in Leiden. Met studiegenoot Thomas van Luyn won hij in 1991 het Groninger Studenten Cabaret Festival en daarna het Amsterdams Kleinkunst Festival. Na een depressie keerde hij terug als soloartiest. Over die periode ging zijn boek *Pil*. Andere boeken die hij schreef: *Zupheul*, *Febbo*, en de kleine *Grakjesbembaaf*, *kortweg Jan* en *Tril*.

Bij het grote publiek werd hij bekend met imitaties in televisieprogramma's als *Kopspijkers*, *Koppensnellers*, *Van Zon op Zaterdag* en *De Mike & Thomas Show* (Beeld en Geluid Award 2007, categorie amusement). Op muzikaal gebied waren er de liederencd's *Het Land* en *Drift*, een liedjestournee met Hadewych Minis, en de laatste jaren is hij op tv te zien als huispianist bij het muziekprogramma *Podium Witteman*.

VAKANTIEVRIENDINNETJE

Voor we de diepte in duiken, moeten we het misschien eerst even hebben over je literaire volwassenwording. Boddé lijkt uit een trance te ontwaken, en schiet in de lach. "Maar ... dat is waar ook! Dit is *Onze Taal*!" Ik overhandig hem Rilkes gedicht en het citaat uit Hamlet (zie blz. 17), teksten die hij ver na middernacht stuurde zonder nadere toelichting. "Zal ik een keuze maken, of wil je ze allebei?", had ik gekscherend teruggemaid. "Allebei", was het bondige antwoord.

Waarom Rilke?

"Ik had ooit een vakantie vriendinnetje. Een wat je noemt romantisch meisje; beetje spiritueel, veel zingen en lezen, Rilke, Hesse ... Voor ik haar ontmoette, had ik weinig op met poëzie, maar de liefde maakte me ontvankelijk. Hierdoor kwam ik de laatste jaren van mijn studie Chinees op het idee poëzie te vertalen. Ik was dat communistische geblaas zó zat; al die holle frasen uit het maoïsme en leninisme. Maar omdat je een Chinese krant pas kunt lezen als je een beetje thuis bent in dat jargon, moest je wel. De twintigste-eeuwse dichter Zhu Xiang, op wie ik afstudeerde, had dat melancholieke dat Rilke ook had: 'Ochtend / Op een gouden weg / de drie meter lange schaduw van een mens.' Dat soort zinnen

gaven het Chinees weer een menselijk gezicht. Het vertalen zou me later enorm helpen bij het schrijven. Met Chinees doe ik niks meer, met tekstschrijven des te meer."

ZWELGEN

"Ik ben geen groot kenner van Rilkes werk, hoor. Voor mij staat Rilke vooral voor een bepaalde levensfase. Een tijd van melancholie, van een beetje zwelgen ook, een periode die ik min of meer afgesloten heb. Ik herinner me nog wél waarom Rilkes gedicht over de 'Frühling' me destijds zo aansprak. De melodie, sfeer, die allitererende *a's* in de tweede strofe: 'Der Abend atmet wie ein Angesicht' – zo'n zin blijft meteen enorm hangen. En dan die avond als een gezicht dat je van dichtbij voelt ademen; een wereld in één enkele zin. En natuurlijk het slot: 'Du aber siehst es nicht.'"

Het onvermogen tot contact ...

"Eigenlijk sterk dat ik voor deze tekst koos. Ik heb laatst eens zitten analyseren waar de sketches van Thomas van Luyn en mij over gingen. Die bleken allemaal over verstoord contact te gaan; in werkelijk iedere sketch en ieder lied kwam het terug. Terwijl ik in het dagelijks leven toch redelijk communiceer. Het werd tijd voor een nieu- ▶

we invalshoek. Dat ik besloot om voorlopig met cabaret te stoppen, heeft daarmee te maken. Het werd vreemdend om telkens hetzelfde verhaal voor een ander publiek te vertellen. Totaal niet 'zen', in het moment. Ik begon steeds meer een kloof tussen mij en het publiek te ervaren. Dat altijd op zoek zijn naar de lach werd ook vermoeiend. Thomas en ik begonnen het publiek steeds meer te plagen, rekten scènes totdat iedereen er strontziek van was. Of kwamen als de pauze

“Wat ik nog zou willen leren, is de korte baan verlaten en zo muzikaal mogelijk schrijven.”

aanving ineens het podium weer op. Als iedereen weer zat, kapten we er alsnog mee. Daar zat ook een soort onvrede in. Als je het vergelijkt met de tijd dat we begonnen als duo: toen deden we werkelijk álles om het publiek te behagen. Daar zat ook een enorme levenslust in. Toen we doorschoten naar de andere kant, was het ineens ook klaar.”

PIANOLOOPJE

Boddé is afgeleid door een nummer dat uit de boxen boven ons klinkt. “Het pianoloopje van ‘Creepin’”, Stevie Wonder,” stelt hij vast, “maar dan in een moderner jasje. Waanzinnig nummer.” Het is een tijdlang stil. “Muziek is misschien wel de beste manier om je in het hier en nu te brengen. Vroeger mediteerde ik, alleen dat gaat tegenwoordig lastig vanwege een hernia. Maar mijn pianospel wordt in de loop der jaren meditatiever; het lukt me steeds beter om mijn gedachten uit te schakelen, te spelen wat er in me opkomt. Wanneer ik uit de bocht dreig te vliegen, ben ik inmiddels geroutineerd genoeg om terug te vallen op mijn kennis van de harmonieleer. Maar daarna probeer ik zo snel mogelijk weer in een soort flow te komen.”

Ervaar je die flow ook bij literatuur?

“In Rilkes gedicht ‘Der Leser’ wordt een jongen opgevoerd die voor de ogen van zijn moeder van gedaante verandert door wat hij leest: ‘Selbst seine Mutter wäre nicht gewiß, / ob er es ist, der da mit seinem Schatten / Getränktes liest.’ Ze weet bijna niet meer zeker of het haar zoon nog wel is, die daar in zijn schaduw gedrenkt aan het lezen is. In goede literatuur ga je volledig op. Iets wat ik ook ervoer toen ik *Lolita* las. Toen ik het uit had, was ik zwaar gechoqueerd. Nabokovs stijl is zó geraffineerd dat je je als lezer steeds meer begint te verplaatsen in de geest van een perverseling; je gaat de verteller als het ware begrijpen, begint het verhaal zelfs mooi te vinden. Maar mijn god! Een man die trouwt met een moeder om maar dicht bij haar minderjarige dochter te kunnen zijn. Dat is heavy stuff.”

En als je zélf schrijft?

“Dan ben ik geloof ik vooral bezig een fatsoenlijke Nederlandse zin op papier te krijgen. Ik ben nog altijd verbaasd als mensen zeggen dat ik goed schrijf. Toen ik op mijn achttiende naar Amerika ging om muziek te studeren, volgde ik een vak ‘creative writing’. Aan het eind van het semester kreeg ik van de docente *The Wapshot Chronicle* van John Cheever cadeau met de mededeling: ‘Je bent schrijver.’ Ik nam dat toen eigenlijk totaal niet serieus.”

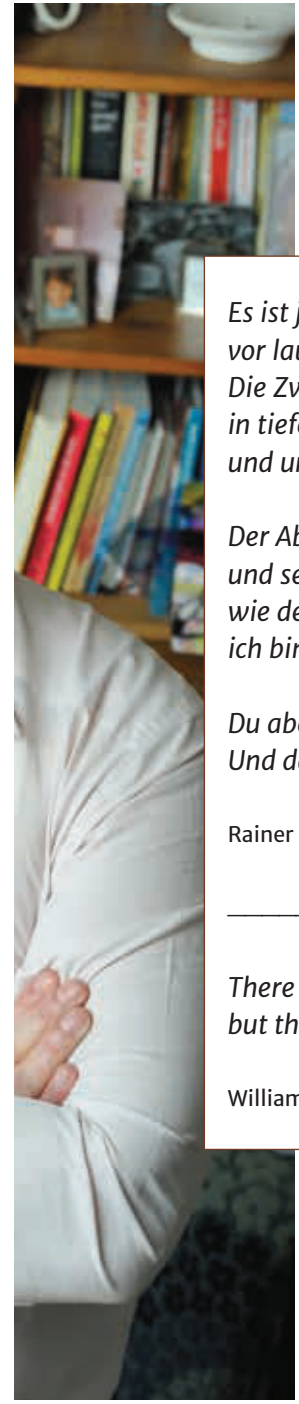

CHINESE CHRISTENEN

“Ik herinnerde me die opmerking pas veel later weer. Dat was toen ik voor een gelegenheidswerkje voor *Kopspijkers* een sketchje schreef. Samensteller Paul Brandt vroeg of ik niet een keer over mijn depressie wilde schrijven. O god nee, dacht ik. Ik moet daar niet aan denken. Maar toen een goede vriendin, een neerlandica, me aanraade gewoon eens een paar hoofdstukken te schrijven om te kijken of ik het überhaupt leuk vond om te doen, merkte ik dat ik het helemaal te gek vond. Na drie boeken en de toneelvertelling *De geurige man* moet ik erkennen dat die docente gelijk had. Wat ik nog zou willen leren, is de korte baan verlaten en zo muzikaal mogelijk schrijven; ik ben altijd op zoek naar een soort afwisseling, een bepaald ritme. Een korte zin, een lange zin, drie korte zinnen.”

Een muziekstuk?

“Inderdaad. Muziek en broodschrijven ontlopen elkaar niet zo veel. Mensen vragen me soms waarom ik zo veel verschillende dingen doe, maar het is in mijn ogen allemaal hetzelfde. Of het nu om een sketch, een verhaal of een grap gaat, het komt altijd weer neer op vorm, timing en melodie.”

*Es ist ja Frühling. Und der Garten glänzt
vor lauter Licht.*

*Die Zweige zittern zwar
in tiefer Luft, die Stille selber spricht,
und unser Garten ist wie ein Altar.*

*Der Abend atmet wie ein Angesicht,
und seine Lieblingswinde liegen dicht
wie deine Hände mir im Haar:
ich bin bekränzt.*

*Du aber siehst es nicht.
Und da sind alle Feste nichtmehr wahr.*

Rainer Maria Rilke

*There is nothing either good or bad,
but thinking makes it so.*

William Shakespeare, *Hamlet*

Van wie heb je je schrijftalent?

“Geen idee. Mijn vader was, hoewel een zakenman pur sang, een groot literatuurlijfhebber. Toen mijn kinderen klein waren, schreef hij verhaaltjes voor ze. Ik herinner me een gezinsvakantie naar Parijs waar hij in de Bibliothèque nationale aantekeningen zat te maken over het proces tegen Robespierre. Verder was er ‘aunty’ Molly, de zus van mijn Ierse oma, die vanuit China hilarische brieven schreef ten tijde van de omwenteling van keizerrijk naar volksrepubliek. Over een mis die ze bijwoonde, bijvoorbeeld, waarin Chinese christenen Engelse gezangen in fonetisch Chinees zongen en mijn aunty geen flauw idee had wat ze aan het zingen was. Er is een foto van de zussen: mijn oma met die lieve ogen die ik terugzie bij mijn zus, en Molly die uitdagend de lens in kijkt. Eigenlijk helemaal geen gek idee voor een volgend boek. De omslagillustratie heb ik ook al.”

MALLOOT

Maar nu Shakespeare.

“Inmiddels voel ik me meer verwant met Shakespeares levensgevoel dan met dat van Rilke. Dat weemoedige van Rilke, die regenjas altijd, dat zwelgen: het hoort

vooral bij mijn jeugdijaren. Zoals sommigen de Bijbel hebben, heb ik het verzameld werk van Shakespeare. Niet dat ik alles van hem heb gelezen, bij lange na niet, maar alleen al zijn oneliners zijn de moeite waard: ‘To be or not to be’ natuurlijk; ‘If music be the food of love, play on.’”

“There is nothing either good or bad, but thinking makes it so.”

“Ja, daar geloof ik heel sterk in. Ik geloof niet in het bestaan van goed en kwaad. Ik geloof vooral in de gelijkheid van mensen, in de onmogelijkheid om onszelf ten opzichte van elkaar te rangschikken. Herbie Hancock is een fenomenaal pianist, maar ik vind hem niet meer waard dan mijn buurman Frans, die goed kan schilderen. Hitler was een totale ‘fucking’ malloot, maar dacht zelf dat hij goed bezig was.”

BOB DYLAN

“Misschien komt het ook wel door de pillen. Als je manisch-depressief bent zoals ik, voel je je in manische periodes boven alles en iedereen verheven; in de depressieve fase is het juist het tegenovergestelde. Mede door die antidepressiva ben ik gestopt de wereld in te delen in hoog en laag, goed en slecht.”

“Ik ben hier nu eenmaal neergepleurd en heb daar niemand om gevraagd. Nu ik hier dan toch ben, probeer ik het maar zo leuk mogelijk te maken. Dat altijd maar op een andere plek willen zijn dan je nu bent, is er niet meer. Ik ben ook niet dol op reizen en naar andere culturen toe gaan; ik vind dat eigenlijk totaal niet interessant. Ik ga liever op reis in mijn eigen hoofd.”

Voert die reis je dan naar de muziek of de literatuur?

“Wat opvalt is dat muziek en tekst steeds meer samenkomen. Zo begin ik bij popmuziek de laatste jaren steeds meer naar teksten te luisteren. Vroeger was ik altijd volledig gefocust op de muziek. Neem Bob Dylan; ik vond zijn muziek altijd vreselijk saai, nog steeds eigenlijk, maar toen ik op zijn teksten begon te letten, moest ik mijn mening toch bijstellen: die zijn soms weergaloos mooi.”

Was je het ermee eens dat Dylan de Nobelprijs kreeg?

“Ja. Ik vond dat eigenlijk helemaal niet zo’n slechte keuze, al zouden de teksten van Steely Dan wat mij betreft nog meer in aanmerking komen. ‘6.05 / Outside the stadium / Special delivery for Hoops McCann’. Parels. Echt literatuur.”

“Maar wie weet komt er een tijd dat ik helemaal stop met muziek maken, om me volledig te kunnen concentreren op het schrijven. Op muzikaal gebied is er nog

“Zoals sommigen de Bijbel hebben, heb ik het verzameld werk van Shakespeare.”

waaninnig veel te ontdekken, maar die spanning telkens met optreden begint me op te breken. Cabaret houd ik voorlopig voor gezien, maar wat schrijven betreft heb ik genoeg ideeën. Maffe, totaal van de pot gerukte boeken. *Finnegans Wake*-achtige dingen, of zoiets als *The Poor Mouth* van Flann O’Brien, een over-the-top-verhaal waarin doodarme mensen uit pure honger hun huizen beginnen op te eten. Mezelf als onderwerp nemen, daar ben ik een beetje klaar mee.” ◀